

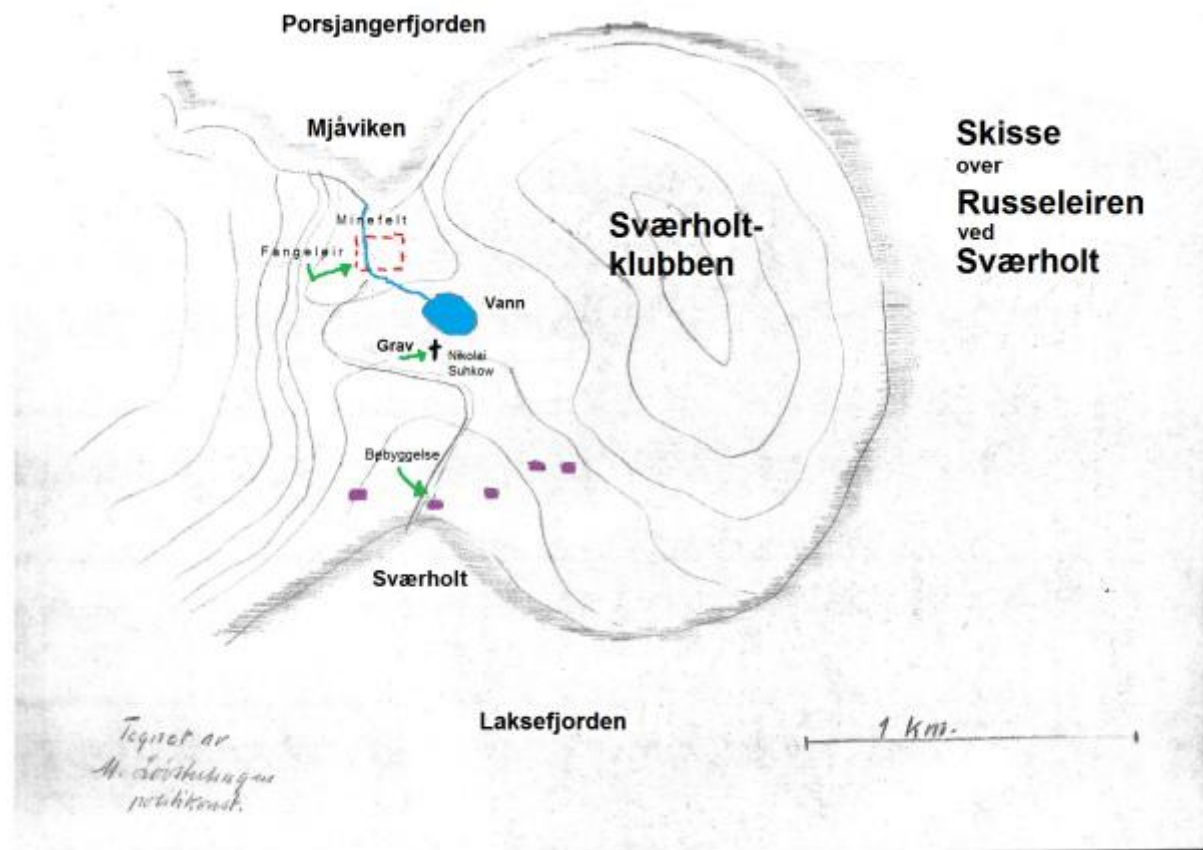
## 2.0 Den russiske fangeleiren på Sværholdt

Sværholtklubben ligger helt ute i havgapet og på enden av Sværholthalvøya. Øst for Sværholt ligger Nordkinnhalvøya og i vest ligger Magerøya. Honningsvåg ligger på Magerøya. På Sværholtklubben ble det opprettet et større tysk kanonbatteri i 1942. Anlegget besto av seks større kanoner, to luftvernkanoner, tre panservernkanoner, en feltkanon, seks flammekastere, fire mitraljøser og tilhørende lyskastere. Den tyske styrken på halvøya skal ha vært på rundt



150 mann. Batteriet på Sværholtklubben lå nært Magerøya og Honningsvåg.

Under krigen var Honningsvåg en viktig havn for kysttrafikken langs kysten. Stedet fungerte også som en basene for kystflotiljene i Vest-Finnmark. Kystbatteriet på Sværholtklubben hadde til oppgave å sikre sjøveien mellom Magerøya og Nordkinnhalvøya. Batteriet skulle hindre fiendtlige sjøstridskrefter å trenge inn i Laksefjorden. Det inngikk i et samarbeid med batteriene i Honningsvåg og Porsangerfjorden, der de skulle sperre innseilingen inn Porsangerfjorden (Gamst 1984: 114-116, 119).



**Skissen ovenfor** viser Sværholtklubben. De tyske stillingene er ikke tegnet inn. Fangeleiren er markert ved Mjåviken. Nedenfor vannet som er tegnet inn på bildet finner man en grav. Personen som var gravlagt her var en russiske fange ved navn Nikolai Suhkow. Nedenfor graven ligger sivil bebyggelse. Bebyggelsen utgjør stedet Sværholt. Linjen som er tegnet inn mellom bebyggelsen kan tyde på at det var en vei opp fra bukta/Sværholt og til fangeleiren. Hvis det var en vei fra bukta, så kan det tyde på at det var et kaianlegg i Sværholt som tyskerne brukte til å frakte opp sitt materiell med mer. Gamst (1984: 119) skriver at tyskerne tok i land materiell på Sværholt. Fra Sværholt ble det anlagt vei fram til batteriet.

## 2.2 De sovjetiske fangene

Sommeren 1942 ble det etablert en fangeleir på Sværholtklubben. Den ble sannsynligvis bygget samtidig med at de satte i gang arbeidet med å bygge ut stillingene her. Det ble gjort det samme året, 1942. Fangeleiren i virksomhet i litt over to år, fram til den tyske tilbaketrekningen høsten 1944. Den ble da sprengt og brent. Evakueringen ble fullført og avsluttet 11-15. november 1944. I den tiden fangeleiren var i virksomhet var det stadig utskiftninger av fanger. Det vil si at de fangene som var her, kun var her i perioder før de ble erstattet med nye fanger. Det betyr også at de fangen som reiste ble erstattet av andre fanger som kom til leiren og tok deres plass. I følge et samtidsvint skal leiren til enhver tid ha hatt et belegg på ca. 70 til 80 fanger. I følge Gamst (1984: 119) var det rundt 50 fanger på Sværholtklubben. Fangene på Sværholdtklubben hadde diverse forfallende arbeid som blant annet vedlikehold av veien på Sværholdtklubben.

Ifølge de som bodde på Sværholt var de sovjetiske krigsfangene forholdsvis godt kledd. De hadde sine soldatuniformer med hva det innebar. Men, på hender og føtter var de ikke god beskyttet mot vær og vind. Fangene på Sværholt blir beskrevet som hardføre. De skal også ha

vært i relativt god form. Det så i alle fall slik ut, til tross for at de skal ha fått lite mat. Det kan tyde på at de som var i fangenskap her, ikke hadde vært i fangenskap lenge. I tillegg til de tyske soldatene og krigsfangene på Sværholtklubben, bodde det 7-8 familiern på Sværholt. De sivile fikk ikke lov til å gi fangene mat, men de skal ha gjort det når anledningen bød seg, i følge vitnet

Fangevokterne på Sværholdt var de tyske soldatene som var stasjonert på kystbatteriet. Vitnet kan ikke huske å ha sett at fangene ble utsatt for mishandling, utover det at de av og til kunne bli slått av sine voktere når de var på arbeid. Fangevokterne hadde kjepper som de brukte å slå fangene med hvis de ikke gjorde som de sa. Vitnet så aldri at fanger ble mishandlet eller at de bar merker etter mishandling, med ett unntak. Det var en gang da han så en fange komme forslått ut av et pakkhus som fangen arbeidet i. Vitnet skal da ha sett at en fange som kom ut av pakkhuset og bar tydelige merker av å ha blitt slått i ansiktet. Fangen blødde også.

I 1943 ble en fange på Sværholt skutt av tyskerne. Den sovjetiske soldaten skal angivelig ha utført sabotasje. Han hadde, i følge vitnet, skåret over en ledning eller noe lignende på den tyske radiomasten til den tyske peilestasjonen på Sværholthalvøya. Russeren ble begravd ca. 150 meter fra leiren. Rett etter at fangen var blitt gravlagt ble det satt opp et trekors på graven. Ser man bort fra dette ene tilfellet, kan ikke vitnet huske at det ble drept noen fanger på Sværholt.

**Kilde: Harald Kyrre Wahl**